

UČITELJSKI TOVARIŠ

Glasilov avstrijskega jugoslovanskega učiteljstva

Vse spise, v oceno poslane knjige itd. je pošiljati samo na naslov:

Uredništvo Učiteljskega Tovariša
v Ljubljani, Frančiškanska ulica 6.

Rokopisov ne vračamo.

Vse pošiljatelj je pošiljati franko.

Učiteljski Tovariš izhaja vsak petek popoldne
Ako je ta dan praznik, izide list dan pozneje.
Vse leto velja . . . 10.— K
pol leta 5.—
četrt leta 2.50 —
posamezna številka po 20 h.

Za reklamne notice, pojasnila, poslana, razpise služb je plačati po 20 h za petit-vrsto.
Priloge poleg poštnine 15 K.

Za oznanila je plačati od enostolpne petit-vrste,
če se tiska enkrat . . . 16 h
dvakrat . . . 14
trikrat . . . 12
za nadaljnja izvršenja od petit-vrste po 10 h.
Oznanila sprejema Učiteljska tiskarna (telefon št. 118).

Naročnino, reklamacije, to je vse administrativne stvari je pošiljati samo na naslov:

Upravništvo Učiteljskega Tovariša
v Ljubljani.

Poštna hranilnica št. 53.160.

Reklamacije so proste poštnine.

Prihodnja številka „Učiteljskega
Tovariša“ izide dne 27. julija 1917.

Prvo polletje je minilo. — Prosimo svoje naročnike in naročnice, da poravnajo zapadlo naročnino, oziroma da jo obnove. — Težki so časi, težke razmere. A ravno sedaj ne smemo pozabiti sebe, da nas pozneje, ko se vrnejo normalne razmere, tudi drugi ne pozabijo. — Zavedamo se težavnega položaja, zato pa po svojih najboljših močeh služimo svoji stvari, kolikor je to v tej dobi največ mogoče. Uvažujemo vsi resnico in ravnajmo se vsi po njej: Velika je dolžnost, brezmejno več ljubezen!

Sodba.

Dejanja govori!

I.

Nemški pisatelj Oton Ernst govori v svoji knjigi „Semper der Mann“: Nobe-nemu stanu nočem stopiti preblizu; toda 18 let resnega opazovanja mi je dokazalo, da ni nikjer dobiti svetjega smisla žrtvo-vanja, nikjer nesebičnosti vdanosti sočlo-veku, nikjer radostnejše odpovedi lastnemu dobičku, ako gre za veliko skupnost ljudi, kakor pri učiteljstvu ljudskih šol. Ta stan opravlja Herkulova dela brez zahvale in plačila, da, celo z omalovaževanjem ga pogledujejo tisti, ki se čutijo nad njim. Nese-bičnost tega stanu so temeljito zlorabljali; toda to ga ni premotilo. Nauki, da ni no-bene resnice, da ni mladine, da ni pošte-

nosti, da ni požrtvovalnosti, da išče vsak človek po pravici le svojo korist — ti nauki se niso mogli vcepiti v ta stan, oni so se komaj dotaknili njega površine!

II.

Pruski finančni minister je govoril v poslanski zbornici dne 22. marca 1917. glasom stenografičnega zapisnika o vojnih dra-ginjskih dokladah učiteljstva: Odnahal sem v interesu pomanjkanje trpečega učiteljstva in sem pripravljen, da učiteljstvu povsod preskrbim podporo, ki jim gre, kakor če bi bili neposredni državni uradniki. Stopil sem celo tako daleč, da ukažem učiteljstvu do-plaćati vse podpore, ki jih doslej niso do-bili! Dobiti moraje vse! Nasprotno pa ne morem iti tako daleč, da občinam, ki so doslej učiteljstvu plačevale podpore, te podpore povrnem. Glavna stvar, da učitelj-stvo ne utрпи nobene škode, je s tem po-polnoma dognana in spravljen v red! Uči-teljstvo dobi vse vojne draginjske doklade, ki smo jih od začetka dovolili državnim uradnikom, ne da bi v bodočnosti ob pre-pirih dveh kot oškodovano ostalo na sredi. Država pa ni v položaju, da bi penzioni-stom tekoče podpore dovolila ex officio. Nasproti temu bo država slejkoprej po naj-širšem načinu dajala podpore vsem, ki so v potrebi. Sredstva v ta namen popolnoma zadoščajo, in ako bi ne zadoščala, bo dala državna vlada pod vsemi okoliščinami na-daljnja sredstva na razpolago. Zaradi pomanj-kanja na sredstvih ne smejo penzionisti tr-peti nobene sile!...

III.

Statistika govori: Iz Dolenje Avstrije, Gorenje Avstrije, Štajerske, Kranjske, Pri-morske, Koroške, Morave, Češke in Šlezije je doslej učiteljev padlo 1196, ranjenih ali bolnih 2257, ujetih 441, pogrešanih 89, od-likovanih 2185.

IV.

13.780.928.37 K! To je delo tistega slovenskega učiteljstva, ki ga ni v številu padlih, ranjenih in bolnih, ujetih, pogreša-nih in odlikovanih! Za to slovensko uči-teljstvo je treba posebne statistike: toliko jih je podrla smrt doma; toliko jih je ra-nila krivična sodba, laž, kleveta, preganja-

joča roka; toliko jih je obolelo zaradi po-manjkanja, da, zaradi gladi; toliko jih je odlikovala zavest storjene dolžnosti, zavest neupogljive značajnosti, zavest neoskrunjene časti... A kje je kdo, stoječ na visokem mestu po slovenskih deželah, ki ume be-sede Otona Ernsta, ki jim pritja in ki ni zlorabljal nesebičnosti našega stanu?... In kdaj dobimo finančnega ministra, ki bo po besedah in dejanjih enak svojemu pru-skemu tovarišu in vojnemu zavezniku?... In kdaj iz naših grobov in ran in bolesi, iz zdihov in trpljenja, iz odlik vstane, zra-ste, odbleske naše doba—nova doba plačila in novega dela — doba kulturnega mašče-vanja?... Po vsem svetu, danes v krvi to-nečem, odmeva odgovor: Pride! Pride vse in pride več, nego je obljubil in dal pruski finančni minister! —

Vojna.

ALZACIJA IN NEMŠKE KOLONIJE.

Berolin, 25. junija. „Deutsche Tagesztg.“ poroča iz Rotterdama: „Daily News“ priob-čujejo razgovor svojega poročevalca z ne-davno iz Berlina došlim nizozemskim posla-nikom, ki je izjavil, da je Nemčija pripravljena odstopiti Francoski dele Alzacije in Lotarinške proti nekaterim kolonijam. V Nemčiji so naveličani vojne in nemški pro-gram se glasi: „Mir brez aneksij in vojnih odškodnin“. V ostalem pa smatra Nemčija status quo ante za najboljšo garancijo traj-nega miru.

OPROSTITEV VSEH ZA OROŽJE
NESPOSODNIH VOJAKOV.

Listi poročajo, da pripravljajo naredbo, s katero bodo poslali na dopust ali pa od-pustili iz vojske vse za orožje nesposobno moštvo. Da se omogoči izvršitev te naredbe, so morali poslati vsi naknadni bataljoni do 1. julija popolne sezname superarbitriranega moštva.

ČREŠNJA.

Čuj!... Več zelenih krona ti sušiti, v poljubih k njej hite plodeči dnovi, iz zemlje - matere ji v vrh sokovi rast čudotvorne ženejo moči.

Skrivnostna sila ti nakit rodi: čas materinstva javljajo cvetovi, in že rde se, vabijo sadovi — zemljó in solnce daš iz sebe ti!

O, ko bi jaz in ti in vsak in vedno iz zemlje srkal in iz solnce pil, kar je življenja in človeka vredno!

Lepoto bi, dobroto vso izlil iz sebe bratom v dar v posodo čedno — ne človek - črv, ko bi vsaj črešnja bil!

KAMEN.

Stojiš ponosen, trd in kljubujoč, ustvarjaš gore, dolbeš se v propade, kdor se te loti, čuti tvojo moč, in zemlja čuti jo, ko kamen pade!

Da bi svobodno, v solnce samo zroč, duh na nebeške se popel livade, da bi zaglobil se v življenja noč, razglasil srcem vse slasti in jade!

RUSKA OFENZIVA.

V začetku t. m. so začeli Rusi v vzhodni Galiciji z ofenzivo. Silne mase pošiljajo v boj, da bi prebili naše črte. Najhujši boji se vrše na fronti Brzežani-Zborov-Zločov, pri Stanislavu in v Karpatih. Pri prelazu Jablonici se vrše boji že na obeh straneh. Rusko armadno vodstvo si je izbralo tri cilje sedanje ofenzive: proti Lvovu, pri Ja-blonici na gornje Ogrsko in pri Kirlibabi na severno Sedmograško. Dosedaj se še ti ruski cilji niti približno niso uresničili.

GRŠKA NA STRANI NAŠIH SOVRAŽNIKOV.

Grški poslaniški v Berolinu, na Dunaju, v Carigradu in v Sofiji so odpoklicani. Di-plomatične zveze so pretrgane. — Novo grško ministrstvo je sestavil Venizelos. Sam je vprevzel predsedstvo in vojno. — Priča-kuje se, da bo Grčija na podlagi pogodbe s Srbijo napovedala Bolgariji in Turčiji vojno. — Za vrhovnega poveljnika grške armade je imenovan Venizelosov pristaš general Daiglis, član bivše solunske vlade. — Lahko grško brodovje in vojne ladije, ki se nahajajo v Salamis, se zopet vrnejo grški vladi.

DELO SLOVENSKEGA UČITELJSTVA ZA „RDEČI KRIŽ“ IN DRUGE VOJNO- POMOŽNE SVRHE.

Prireditve mestnega otroškega vrtca pri Sv. Ivanu, 147.56 K; učiteljstvo barkovljanske slovenske šole, 12 K; skupaj 159.56 K.

Danes izkazanih 159.56 K
V zadnji številki izkazanih 277.102.64

Skupaj . . . 277.262.20 K

VI. VOJNO POSOJILLO.

Šola srbsko-pravoslavne občine, 1000 K; c. kr. pripravnica za srednje šole, 1000 K; mladina ljudske šole v Postojni, 200 K; stavbni sklad krajnega šolskega sveta v Črnem vrhu, 1000 K; šolska knjižnica kraj-nega šolskega sveta v Črnem vrhu, 400 K; učiteljski zbor slovenske mestne ljudske šole v Šklednju, 100 K; I. mestna deška

LISTEK

Novi soneti.

VEČNA LUČ.

Gori mi v duši... In ugasne z njo? Ni smrti luči, ognju hrepenenja! Iz duše v dušo žarki nam lijo — spočetja dediščina in hotenja!

Ko Nazarejec nagnil je glavó, zaprosil je iz keliha trpljenja ljubezni glas: Usmiljenje, nebó, njim, ki so me oplenili življenja!

Iz živih src se dvigajo želje, rodé se sanje, ki jim ni imena — vsakomur v prsih svoj je svet prostr!

K resnici naj vse duše hrepené, a žar poslednji dušnega plamena ugasne zadnjega človeka smrt!

MLADA ŽENA.

Kako si krasna, srečna mlada žena! Milina tvojim je izraz očem, na licih nežnost diha razcvetena — lepoto zrem, naziva ji ne vem!

V ljubezni kal življenju je rojena, drhtiš in vdajaš tajnim se slastem, ko si od materinstva posvečena, v plen dana sanjam, upam in skrbem...

Iz tvojega telesa — novo bitje! Ko se privije ti okrog vratu — komu srečnejše tisti čas bo žitje?

A meni trepet srce strahu, da nerojenemu že pot odkrit je med nas, ki nam vihar je v srca dnu!

BOLNO DETE.

Kaj je tvoj greh, ubogo moje dete, da bolečin drgeče ti telo? Dej, kdo je iz krilatev božjih čete tako nedolžen in pa čist tako!

Ti tudi žrtev si usode klete, ki vrže živo bitje na zemljó, da konec bede z rojstvom je začete šeló, ko smrt ugasne mu oko?

Trpiš, da v duši moji razboljeni še jačji dvigne se ljubezni žar? Srce izvor ljubezni je le eni,

ki je noben ne pogasi vihar: Trpeč vsakteri človek brat je meni, a ti od vseh si mi najdražja stvar!

Če pali me bridkosti strup in žal, če nosi me navdušenosti plamen — nedolžen jek je le besede val.

In v grozo je slabiču zadnji amen: boječ se oprijemlje zemskih tal, dokler ga ne razmelje sen nevzdramen...

UČITELJI.

Brusači demantov, sinovi dela, otroci stisk, odpovedi, prevar! V pustini je pšenica dozorela — tako umetnosti snuje čar!

Zavriskala je duša osamela, ko jo ljubezni je prešinil žar, ki duša blaga vašo jo spočela in naklonila je človeštvu v dar!

Življenje vaše — kakor sveta knjiga! Odpira drugim vrata v paradiz, spoznanja moč srcé do srca dviga...

In ko izčrpan, glej, pokojno spiš, v rod pozni še iz tebe plamen šviga — poplačan si!... Na grob trpljenja križ!

E. Gangl.

ljudska šola v Ljubljani po posredovanju šolskega vodstva in učiteljskega zbora 77.500 K; vodstvo III. mestne deške ljudske šole v Ljubljani, 100 K; skupaj 81.300 K.

Danes izkazanih 81.300 K
V zadnji štev. izkazanih 31.400 K
Skupaj 112.700 K

SREDNJE ŠOLE.

Ivan Hutter, c. kr. profesor v Celovcu, 10.000 K; učno osebje c. kr. učiteljskega zbora v Ljubljani, 14.14 K; konzistorialni svetnik profesor dr. Fr. Perné v Ljubljani, 10 K; skupaj 10.024-14 K.

Doslej izkazanih 56.348-34 K
Danes izkazanih 10.024-14 K
Skupaj 66.372-48 K

DENARNI USPEH SLOVENSKEGA UČITELJSTVA V DOBI VOJNE DO DANES.

Glasom izkazov v „Učit. Tovarišu“:

Za „Rdeči križ“ itd.	K	277.262-20
III. vojno posojilo	„	278.848-69
IV. vojno posojilo	„	2.761.038—
V. vojno posojilo	„	10.284.707—
VI. vojno posojilo	„	112.700—
Srednje šole	„	66.372-48
Končna vsota	K	13.780.928-37

Slovenska gimnazija v Trstu in še kaj.

Trst, 29. junija 1917.

V četrtek, dne 28. junija t. l., me je sprejel gospod namestnik, ekselencia baron Fries-Skene, da se mu predstavim kot učitelj, ki so me postotot discrimina rerum v službovanje prideli c. kr. pripravnici srednjih šol v Trstu.

Ne obešal bi tega akta vljudnosti in formalnosti na veliki zvon, ako bi se ne bil med nama razpredel razgovor, ki utegne zanimati tudi širšo slovensko javnost. Po-udarjam takoj, da prijavljam jedro tega razgovora z izrečnim dovoljenjem gospoda namestnika, ki mi ga je dal na moje izrečno vprašanje, ker mu je mnogo do tega, da javnost zve, kake namene ima z našo kulturo vobče in z našim šolstvom posebe ter kake nazore goji o našem ljudstvu, bivajočem po ozemlju njegovega delokroga.

Stvari, ki so osebnega značaja ali pa ki ne sodijo pod zaglavje kulturnih vprašanj, ne omenjam. Ni mi bilo težko spoznati, da je gospod tržaški namestnik o vsem tem, o čemer sva govorila, dobro informiran in da presoja stvari in položaj popolnoma objektivno. Zunanji vplivi so napravili nanj le toliko vtiska, kolikor ga je treba tako visokemu in odličnemu političnemu uradniku, da je njegovo uradno poslovanje tem pravičnejše — ob luči resnice in pravice!

Meni, kranjskemu izgnancu, je dobro delo, da mi je gospod namestnik zaklical ob sprejemu iskreno dobrodošlico ter me pozdravil kot delavca in sodelavca na kulturnem polju. Komur sta doslej rezala v lice mraz in odvrtnost sličnih kranjskih (tudi idrijskih!) sprejemov, ta posebno občuti blagodejnost take temeljite izpremembe!

Vse prizadevanje gospoda tržaškega namestnika stremi sedaj za tem, da dobi Trst slovensko gimnazijo. Posrečilo se mu je dunajske kroge — prejšnji dan se je vrnil z Dunaja — prepričati o nje potrebi in upravičenosti, in danes lahko reče, da je Trstu slovenska gimnazija zagotovljena! Enostavno se to zgodi na

ta način, da goriške zaposlovalne tečaje, ki sedaj delujejo v Trstu, izpremene v tržaški samostojni srednješolski zavod, goriška slovenska gimnazija pa začne s svojim delom zopet takrat, ko razmere v Gorici to dovolijo. Tako imamo zagotovljena dva slovenska srednješolska zavoda: eno srednjo šolo v Trstu, drugo v Gorici. Poklicanim faktorjem doma in na Dunaju je sedaj dana ugodna prilika, da se pridružijo namestnikovemu delu — pa lahko že jeseni otvrimo v Trstu slovensko gimnazijo!

Očitano, kakor da bi tržaški namestnik delal na ponemčevanje našega šolstva (zlasti v Istri), po njegovem zatrdilu ne odgovarja resnici. Če se uči šolska mladina nemščine, ni s tem rečeno, da se mora odtujiti svojemu narodu. Tega namenja ni imel namestnik nikoli. Poročilo nadzornikovo o inšpekciji nemškega pouka v Istri se glasi najugodnejše, kar samo dokazuje, kako visoko inteligentna in nadarjena je naša jugoslovanska mladina, ki se priuči z lahkoto tudi tujemu jeziku, ne da bi ob tem kaj trpel pouk v materinščini in da bi se zaradi tega odtrgala od svojega naroda. Ako namestnika kdo prepriča, da zaradi pouka v nemščini količkaj trpi narodna zavednost, je takoj pripravljen odrediti, da prekinejo s tem poukom. Sicer je pa v Istri še druga oblast, ki forsira pouk v nemščini.

Namestnik ima večkrat priliko obče-ovati s pripadniki našega jugoslovanskega naroda. In skoro nikoli ne pride v dotik z našim možem, ki bi ne bil več več jezikom. To je dokaz izrednih duševnih zmoglosti našega naroda, kar ga dviga nad sodečelane druge narodnosti in kar ga napravi posebno simpatičnega.

Namestnikova skrb se obrača v prvi vrsti za smotrom, da dvigne Istro iz sedanjega bednega položaja. Znanje so mu razmere med Hanaki na Moravi — tam je doma njegova soproga. Lahko in plodonosno je tam kmetovanje, ker je ljudstvo splošno in strokovno temeljito izobraženo. Ni skoro panoge zemljedelstva, da bi je kmetovalec ne gojil z uporabo stroja. Drugače je v Istri. Njej je treba vse naše pažnje in skrbi, da ustvarimo pogoje napredku, razvoju, bodočnosti! Treba je predvsem blagodejnega delovanja šole, da se razmahnejo duševne sile, ki jih naj narod izrablja v svojo in svoje domovine korist. Pri tem prizadevanju računa na krepko in uspešno podporo učiteljskega. Gospod namestnik mi je pokazal obsežni načrt o ustanovitvi novih slovenskih, oziroma hrvatskih šol v Istri, ki čaka izvedbe v bližnji bodočnosti.

Namestnik visoko in po zaslugi cenidelo našega simpatičnega učiteljskega v Primorju, ki v šoli in zunaj nje tako požrtvovalno deluje za blaginjo naroda. Da namestništvo pospeši in podpre to delovanje, zato izda posebna slovenska ljudskošolska berila za Primorsko. Iz njih se odraža značaj prirode in ljudstva teh krajev, v njih bodi ognjišče ljubezni do domovine! Čimbolj jo spoznava posameznik, tembolj deloljubna in tvoreča bo njegova ljubezen do nje! — Pazno je gospod namestnik poslušal moje poročilo, da so dodatki k sedaj uvedenim berilom gotovi in zreli za tisk ter že v rokah gospoda dež. šolskega nadzornika Matejčiča. Hvala delu tržaškega slovenskega učiteljskega, ki je to nalogo tako naglo in dobro rešilo! Odsek, ki mu je sestava novih beril poverjena, je že sestavil zanje načrte, si razdelil referate in se loti dela takoj že v počitnicah. Dodatki pridejo v rabo že s prihodnjim šolskim letom, tekmo šolskega leta 1917—1918 pa izide vsaj ena knjiga, če ne dve. Gradili bomo po vsestransko preudarnih

načrtih do dosegljive popolnosti. Gospod namestnik se je zanimal tudi za posameznosti teh načrtov. Mogel sem mu dati točna pojasnila, kar je zasluga tovarišev, ki so tako precizno začrtali osnove. (Z enakim interesom spremlja to delo tudi gospod dvorni svetnik baron Glanz.)

Na vprašanje, kako se počutim na novem svojem službenem mestu, sem se mogel le pohvalno izraziti. Videl sem že mnogo šol križem sveta, a malo tako vzorno urejenih, kakor je ta, ki sedaj na njej počujem. Dub skupnosti in trudoljubne delavnosti veje na njej, kar je pač tudi pripisovati delo učiteljskega zbora pospešujoči naklonjenosti šolske oblasti. Danes po šolskem sklepu so prinesli lanski učenci ravnatelj pokazat svoja izpričevala. Bilo jih je pet, ki obiskujejo nemško realko. Vseh teh pet dijakov je z odliko dovršilo prvi razred nemškega zavoda. Prekosili so naši Slovenci svoje nemške tovariše, kakor sploh dajejo Slovenci najboljši material tržaškim srednjim šolam. Z zadovoljstvom je vzel gospod namestnik to moje opombo v vednost, rekoč, da je to dejstvo nov dokaz, koliko krepke duševne sile leži v slovenski mladini.

Vsako pošteno prepričanje moramo spoštovati, vrednost vsakega značaja ceniti. Ne smemo zbuditi strasti sovraštva in zatiranja, temveč se moramo zavedati resnice, da nam je odkazano živeti drug poleg drugega — narodu poleg naroda. Čim manjši in slabši smo, tem bolj moramo služiti svojemu narodu. Slovenski učitelji hočemo dati svojemu ljudstvu temelje življenja. A naše oblasti naj nam dajo pogoje, da se narod krepi v moralnem in materialnem oziru, kakor mu to dopuščajo njegove zmoglosti, potem bo že sam razvil uspešno tekmovalstvo na kulturnem polju z ostalimi kulturnimi narodi, kar ne bo nikomur na škodo, ampak kar bo skupnosti v korist. Korakajmo drug poleg drugega naprej in navzgor! Temu osnovnemu načelu našega delovanja je gospod namestnik radostno pritrtil.

Namestnik pozdravlja z veselo odkritosrčnostjo vsako pomoč in vsakega delavca na polju šolskega in prosvete. Vsak bodi prepričan, da ima v njem vnetega podpornika in pospeševalca. „Kadarkoli česa potrebujete, pridite k meni; moja vrata so vam vedno odprta! Po-vejte to tudi svojim tovarišem!“

Poslovil sem se z besedami: „Dovelite ekselencia, da dam izraza svojemu veselju nad tako odkritim obče-va-anjem, ki ga doslej nisem bil vajen! Slovensko učiteljsko bo tudi poslej zvesto izpolnjevalo svojo nalogo, to pa tem rajše in uspešnejše, ker ima v Vaši ekselenci tako krepko in naše kulturno prizadovanje razumevajočo oporo! Priporo-čam se Vaši naklonjenosti!“

Nisem li rekel in obljubil nepooblaščen preveč? V svoji učiteljski rodovini se dobro poznamo, zato sem prepričan, da ni šla niti beseda niti obljuba preko mej dopustnosti in možnosti. Delali smo v nemerno težjih in odurnejših razmerah, delamo sedaj, ko so viharji in mirnemu ter nemotenemu delu tako neprijetni časi, pa hočemo toliko vztrajnejše delati poslej, ko se razmere in časi izpremene v naše dobro! Zato sem bil sploh domov gredé dobre volje, in kar sami ob sebi so se mi oglašali Stritarjevi verzi:

Beseda dana sveta naj ti bo!
Ne oprostí ga več nobena moč,
Kedor se je enkrat zavezal sam!

E. Gangl.

Politika in šola.

Zagreb, 10. julija 1917.

Nova ogrska vlada je že sedaj očitno dokazala, da ne bo proti nemadžarskim narodom nič pravičnejša, nego so bile vse dosedanje vlade. Vse izjave članov novega ministrstva izpričujejo, da hočejo le ohraniti in ojačiti madžarsko nadvlado. To dokazujejo tudi in zlasti načrti za volilno reformo, ki ne kažejo nič drugega, nego da bo volilna reforma zgrajena na temelju krivičnosti nasproti nemadžarskim narodom. Ob volilni reformi gre pač predvsem za volilno pravico v kmetijskih občinah. In sicer naj dobe po načrtu volilno pravico na kmetih le tisti, ki so dovršili šest razredov ljudske šole. Ta temeljna določba vsebuje vso krivico proti nemadžarskim narodom. Ljudskih šol s šestimi razredi je sploh prav malo in še te so samo v madžarskih krajih. V slovaških, romunskih in sploh nemadžarskih krajih so kvečjemu štirirazredne ljudske šole, največ pa so le dvorazrednice. Iz tega je razvidno, da ima tudi ob tej volilni reformi šola na Ogrskem služiti le — madžarstvu!

Za sekcijkega načelnika oddelka za nauk in bogočastje je v novi hrvatski vladi imenovan Milan Rojc, član hrvatsko-srbske koalicije. Nanovo je ustanovljen oddelek za javno dobrodelnost in socialno pomoč, ki mu načeluje dvorni svetnik dr. Šilović. Milan Rojc je v hrvatskem šolskem svetu dobro znana in čislana osebnost. Dr. Šiloviću pa se odpira široko polje dobrotvornega in nujno potrebnega delovanja. Naj opravičata oba nova moža svoje važne posle na blagor lepe naše domovine!

Še nekaj o naših društvih.

Nič ni bilo napačno, da je spregovoril v 12. št. „Učiteljskega Tovariša“ tovariš Pavel Flere besedo o naših društvih in razmerah, ki vladajo v njih v tej žalostni dobi, brezdržbeni dobi, kakor jo imenuje pisatelj dotičnega članka.

Nahajajo se pa v Fleretovih izjavah nekatere trditve, ki ne odgovarjajo dejstvu in jih moram zavrniti. Na drugi strani je pa tovariš Flere o nekaterih zadevah napak poučen, ali pa ni dovolj pazljivo sledil društvenim dogodkom v vojnih letih.

Da pa ne bo kdo mislil, da hočem v sledečih vrsticah iz samoljubja zagovarjati društvene odbore in one, ki stoje na čelu naše centralne organizacije, ali opravičevati njih delavnost ali nedelavnost, moram takoj izjaviti, da sem sicer velik prijatelj in po svojih skromnih močeh pospeševalec učiteljske organizacije, posebno mi je pri srcu naša centralna organizacija, ki sem ji član skoraj od nje početka, odkar sem učitelj, in sem se udeležil razen dveh vseh njenih glavnih skupščin, vendar nisem član nobenega društvenega odbora in v nikakoršni zvezi z upravnim odborom ali vodstvom Zaveze. Pač pa marljivo zasledujem delovanje naše Zaveze in okrajnih učiteljskih društev. To se mi je zdelo potrebno omeniti, da ne bo kdo napak sodil mojih besed.

Ko je zavladal pred tremi leti vojni vihar, je v resnici prenehalo delovanje v naših društvih. Važna stanovska in pedagoška vprašanja, s katerimi so se pečala posamezna društva, a še ne dospela do sklepa in smotra, so se odložila na poznejši čas, na čas po vojski. Več društev je odložilo pero, potisnilo društvene knjige v omaro, niti članov ni imelo več v evidenci,

To in ono izza preteklih dni.

XV.

Štiri okrajne šolske nadzornike sem imel doslej za svojega službovanja. Marsikaj sem doživel in prebil pod tem „nadzorništvom“ ter vtegnem o tem še kdaj katero reči. — Danes hočem fiksirati le nekaj, kar se mi je prigodilo ob prvi okrajni učiteljski konferenci v deželi, kjer službujem zdaj.

Bilo je po letu 1886. Dan uradne konference. Nabito polna soba. Vzduh v tem zborovališču — konferenca se je vršila ob „pasjih dneih“ — je bil naravnost neznošen. Povrh pa ta suhoparnost in šablonska manira ob obravnavi, odnosno prednašanju raznih uradnih ukazov in odredb! Kar strese me še danes, če se spomnim na ta uradni sestanek.

Predsednik, okrajni šolski nadzornik, pravi tip zasirknega birokrata, po kratkem pozdravu, ki je bil baje tudi druga leta tak, jame čitati imena učiteljev in učiteljic, ki so postavno zavezani, prisostvovati uradni konferenci. Vse povprek pravi „hier“, le par jih je bilo, — prave bele vrane — ki so se

oglasili s „tukaj“. To dejstvo mi je še bolj ogenilo bivanje v tej soparni sobi. Po prečitanih raznih, že itak znanih ukazov, — prav pravcat križev pot! — pričelo se je razpravljanje o stavljenih tematih. Referenti so vsi razpravljali — nemški. Moje razočaranje je naraščalo. — Med drugim se je govorilo tudi o tem, kaj ukreniti, da se zboljša in pospeši kmetijski pouk v ljudski šoli. Ko se je o tej točki pričela debata, se oglašim k besedi tudi jaz. Seve govoril sem — slovenski. To pa je bilo tačas tu še greh! G. vodja konference se je jel zelo čmrno držati ter me je skozi svoja očala prav pikro motril. A mene to ni najmanjše motilo. Na tihem sem imel celo veselje nad muzanjem in ironičnim smehljanjem nadzornikovim.

V svojem govoru sem omenil, da ima kmetijska družba tudi nalog, vsaj posredno kolikor toliko storiti v povzdigo kmetijskega pouka v šolah. Ona prejema vendar od države subvencijo in je tako vezana, da propagira kmetijski pouk. Pošilja pa med naš narod potovalne učitelje, ki niti slovenski ne umejo, ter pita naše ljudstvo s tiskovinami kmetijske vsebine v nemščini... Zdajci me predsednik — ves blede — prekine, veleč: „Ich muss den Redner unterbrechen. Er

spricht nicht zur Sache, sondern übt nur Kritik an unserer so wolverdienten Landwirtschaftsgesellschaft“. Na to jaz glasno: „G. predsednik, prosim to, kar sem govoril in še mislim dalje govoriti, spada absolutno k stvari. Pustite me govoriti, sicer vendar ne morete presoditi...“ „Nein! Ich entziehe Ihnen das Wort. Ich lasse an Behörden nicht nörgeln...“ „Gosp. nadzornik, kmetijska družba vendar ni urad!“ „Sie haben nicht das Wort! Ich bin der Vorsitzende und Sie haben sich meiner Anordnung zu fügen!“ „Dobro, storim to; a obžalujem, da sem tu pod takim vodstvom“. Tableaux! Vse je bilo perpleksno. Takih prizorov kolegi niso bili vajeni.

Tak je bil moj „debut“ v novi kronovini ob uradnem zboru! Škodil mi dalje ni. Narobe! Gosp. nadzornik so se celo navedli, govoriti z mano — slovenski.

Da ste mi vrlo zdravi, g. urednik!
Slamoštev.

Borojevič slovenskemu učiteljsstvu.

Tovariš Josip Čonč v Jarenini v Slovenskih goricah je poslal poveljniku soške

armade pesem „Borojevič“, ki je bila objavljena tudi v „Učit. Tovarišu“ in v vojaškem listu. „Pozdrav iz domovine“. Pridjal ji je „Učit. Tovariša“ s pesmico „Jeklen slovenski roj“ in pa „Pozdrav iz domovine“, ki vsebuje vojno-patriotične pesmice: „Gorica je pač la“, „Rumunski strel“ in „Ura, na dednega sovraga“. Prejel je zahvalno pismo, v katerem stoji med drugim: „... iz kojih povzameš z veseljem znano patriotično čuvstvanje učitelja slovenske mladine“ itd.

Tako slavni branitelj domovine, ki že tretje leto prebiva med našim narodom in je temeljit poznavatelj njega in nas. In vendar se je ob izbruhu vojne več tovarišev ognilo krutemu preganjanju le s tem, da so bili poklicani v vojno službo, kjer je bilo njih junaštvo in vztrajno zvesto delovanje priznано po mnogoterih odlikovanjih. Nas pa, ki smo še ostali doma, so zasledovali z vohunskim očesom kot domovinski nezanesljive ter zahrbtno namigavali na nas, pa nas tudi zasliševali na sodiščih. To je bilo posebno na jezikovni meji, kjer že odnekad cvete denunciantstvo.

Več o tem spregovorimo v „vojnih spominih“, ko bo beseda prosta spon.